

Pedagógusként a forradalomban – Szalay Ferenc élete és sorsa ^[1]

Az 1956-os forradalmat és szabadságharcot követő megtorlás során Esztergomban két nagyobb (*Horváth Csaba* és társai, illetve *Szalay Ferenc* és társai), valamint több kisebb csoport ellen indult büntetőeljárás. Írásunkban az Esztergomi Nemzeti Tanácsban és az 1956 novemberében Dorogon megalakult Komárom Megyei Dunamenti Központi Munkástanácsban is szerepet játszó Szalay Ferenc nevelőtanár történetét mutatjuk be.

Bevezető

Szalay Ferenc 1924. június 7-én született a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei Rákoskeresztúron. Szülei, Szalay Ferenc és Illyés Jolán kiskereskedők voltak és Rákosligeten volt fűszerüzletük. Iskolai tanulmányait itt kezdte meg, majd a negyedik osztály elvégzése után, 1934-től 1938-ig az esztergomi Szent Antal Gimnázium tanulója volt. 1938–1942 között a Pannonhalmi Szent Benedek-rend Győri Katolikus Czuczor Gergely Gimnáziumába járt, itt tette le az érettségi vizsgát. Ezt követően az ETO Sportegyesület – melynek Szalay Ferenc évek óta sportolója volt – fenntartójánál, a győri Vagongyárban kezdett el dolgozni. Kezdetben a hívdvas raktárban volt anyagkezelő, majd a központi raktárban anyag-átvételező, s végül az anyagelszámoláson tisztviselő. 1943-ban beiratkozott a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karára. 1944-ben visszaköltözött Budapestre, ahol a Magánalkalmazottak Biztosító Intézeténél helyezkedett el. 1944 őszét és telét Rákosligeten töltötte, a világháborús helyzet következtében főként szülei lakásának a padlásán. 1944 decemberének végén a helyi iskolában felállított tábori kórházban jelentkezett munkára: nappal sebesülthordó és műtős volt, este pedig a falu sebesülteinek számára létrehozott szükségkórházat vezette az öccsével, illetve egy volt ápolónővel. 1947-ig ismét a Magánalkalmazottak Biztosító Intézeténél dolgozott, 1950-ig pedig édesapja [popup title="fűszerüzletében" format="Default click" activate="click" close text="Magyar Nemzeti Levéltár Komárom-Esztergom Megyei Levéltár (továbbiakban: MNL KeML) VIII. (Tanintézetek) 634. (Hell József Károly Műszaki Szakközépiskola iratai) 61. d. Szalay Ferenc önéletrajza.].

1946 és 1950 között a ferences rend szombathelyi főiskoláján elvégezte a hittudományi tanulmányok első négy évét. 1950-ben, már a rend erőszakos feloszlása után, titokban szentelték fel pappá. Ez év őszén beiratkozott a Hittudományi Akadémia [popup title="5. évfolyamára" format="Default click" activate="click" close text="NAGYFALUSI TIBOR: Diszpolgárunk: Szalay Ferenc. Esztergom és Vidéke, 1993. 45. sz. 5."]. 1951 augusztusának végén találkozott a Ferences Gimnázium igazgatójával, aki a vezetése alatt álló intézménybe hívta mint testnevelő tanárt. 1952-ben jelentkezett, és felvételt nyert a Magyar Testnevelési Főiskola [popup title="levelező tagozatára" format="Default click" activate="click" close text="MNL KeML VIII.634–61. d. Szalay Ferenc önéletrajza.]. 1954 nyarán megnősült, így augusztusban meg kellett válnia a ferences rendtől és gimnáziumtól. Néhány hónapig a nyergesújfalvi Viscosa gyárban dolgozott, majd decembertől Esztergomban a Bányagépzési Technikum Kollégiumában [popup title="nevelőtanárként" format="Default click" activate="click" close text="NAGYFALUSI: i.m. 5.].

Komárom megyében az 1956. október 23. és október 25. közötti időszak viszonylagos csendben telt, sőt a helyi újság, a Komárom Megyei Dolgozók Lapja október 24-én még úgy került az utcára, mintha mi sem történt volna a fővárosban az előző este. Másnapra azonban felbolydult a megye. Október 25-én reggel Budapestről gépkocsival érkezett fiatalok az egyetemisták 16 pontos követelését kezdték el osztogatni Dorogon, és sztrájkra szólították fel a bányászokat. Az első utcai tüntetésre Esztergomban a Bányagépzési Technikum tanulóinak az akcióját – a délután folyamán leszedték a Városháza homlokzatáról a vörös csillagot – követően [popup title="került sor" format="Default click" activate="click" close text="GERMUSKA PÁL: Komárom megye. A vidék forradalma, 1956. II. kötet. Szerk.: SZAKOLCZAI ATTILA. 1956-os Intézet–Budapest Főváros Levéltára, Bp., 2006, 216–218.].

Szalay Ferenc ezen a ponton lett aktív részese a forradalom esztergomi eseményeinek. 1956. október 25-én nyolc diákjával együtt kiment a Hősök terénél gyülekező tömeg elé, ahol az egyik diákja, *Csuma János* felolvasta a Diáktanács által szövegezett hat pontos forradalmi követelést. Másnap részt vett azon a tüntetésen, melynek résztvevői a városban keresztül vonulva a Széchenyi téren éltették a forradalmi változásokat. Az október 26-i sötétkapui [popup title="vérengzést" format="Default click" activate="click" close text="Az október 26-i esztergomi események közben Nyergesújfaluról és Lábatlanról három, lelkes fiatalokkal teli busz érkezett vissza és a tömeggel együtt a hadosztályparancsnokság felé tartott. Röviddel 12 óra előtt meg is érkezett az első busz a Sötétkapu alagútjának a bejárata elé, s a lelkes tüntetők biztatására a sofőr behajtott oda. Ahogy a busz eleje kibukkant az alagút túlsó végén, a parancsnokság épületének ablakaiból kézifegyverekkel tüzet nyitottak rá. Az alagútra irányzó T-34-es harckocsi lövése azonban a kapuzat bal oldali hengeres oszlopán gellert kapott, és a busz hátsó részébe csapódva felrobbant. A lövedék leszakította a busz hátulját, a robbanás következtében többen azonnal meghaltak.]" követően a délutáni órákban *Horváth Klára* tanácselnök telefonhívására Szalay is megjelent a Városházán, ahol közölték vele, hogy a rend biztosítása érdekében az Esztergomi Munkás–Paraszt–Katonatanácsot megalakították, melynek elnöki tisztére őt jelölték. Azonban két nappal később – miután lezajlott a munkástanács választás – kiderült, hogy a város polgárainak jelentős része az előzőleg alakított tanácsot nem ismeri el. S bár leváltották a korábbi elnöki tisztségéből, mint elnökhelyettes az újonnan létrehozott Esztergomi Nemzeti Tanácsnak is a tagja lett. Ebből adódóan részt vett annak a bizottságnak a munkájában is, melynek feladata a Sötétkapunál történt események kivizsgálása volt.

Sötétkapu és a vérengzés helyén az áldozatok nevét őrző emléktábla ^[2]

Jelen volt a Nemzeti Tanács 1956. november 2-i ülésén is, ahol arról döntöttek, hogy a kompromittálódott városi dolgozók közül hat főt ([popup title="Fakász Tibor" format="Default click" activate="click" close text="Fakász Tibor az 1956-os forradalom Komárom megyei résztvevője, számos úttörő jellegű publikáció szerzője.]" szerint 8-at) elbocsájtásra javasoltak, többeket pedig másfél havi fizetett szabadságra küldtek. 1956. november 6-án ([popup title="Dr. Bády István" format="Default click" activate="click" close text="Dr. Bády István kiscsapatáért politikus, 1946 és 1950 között Esztergom város polgármestere, mint megbecsült polgár az Esztergomi Nemzeti Tanács elnöki tisztét töltötte be a forradalmi időkben.]" és [popup title="Varga Dejczó István" format="Default click" activate="click" close text="Varga Dejczó István az Esztergomi Nemzeti Tanács tagja volt.]" mellett) tagja volt annak a háromtagú küldöttségnek, amely a Nemzeti Tanács megbízásából Tatára ment a megszálló szovjet csapatok parancsnokságára. Itt azt közölték velük, hogy amennyiben a Nemzeti Tanács továbbra is biztosítja a rendet a városban,

nem kerül sor a szovjetek bevonulására. 1956. november 15–18-a között Bády István megbízta azzal, hogy vegye fel a kapcsolatot a Budapesti Központi Munkástanáccsal, vegyen részt az ülésein, és számoljon be az ott elhangzottakról az [popup title="Esztergomi Nemzeti Tanácsnak" format="Default click" activate="click" close text="MNL KeML XXV. (A jogszolgáltatás területi szervei) 4.c. (Esztergom Megyei Bíróság iratai Büntető peres ügyek) B.732/1957. Szalay Ferenc és társai népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés."]. Hetente két–három alkalommal utazott Budapestre, s a helyi döntések az ott elhangzottak alapján születtek meg. Így került sor a november 22–23-i kétnapos sztrájkra és az Esztergomi Városi Munkástanács létrehozására. A Duna menti vállalatok munkástanácsainak összefogása érdekében 1956. november 4-én Dorogon a Szénbányászati Tröszt épületében megalakították a Komárom Megyei Dunamenti Központi Munkástanácsot. Szalay vállalta az üzemi munkástanácsok tájékoztatását, s még ugyanazon a napon összeállították a *Tájékoztató* 1. számát, melyet december 7-én *Híradó* címen újabb kiadvány követett. December 8-án jelen volt a Nagy-Budapesti Központi Munkástanács utolsó tanácskozásán, ahonnan magukkal hozták a december 11–12-i országos sztrájkra szólító felhívást. Ezt másnap a Komárom Megyei Dunamenti Központi Munkástanács ülésén elfogadták, és csatlakoztak a sztrájkhoz. Miután 1956. december 11-én a munkástanács beszüntette tevékenységét, Szalay folytatta kollégiumi nevelőtanári [popup title="tevékenységét" format="Default click" activate="click" close text="SZALAY FERENC: Változó küldetésben. Esztergom és Vidéke, 1997. 43. sz. II.]. 1957 januárjában azonban a Kádár-kormányt és az MSZMP-t éltető feliratokat áthúzással megrongált, melyeket a posta, a bíróság és a mozi épületének falán [popup title="helyeztek el" format="Default click" activate="click" close text="MNL KeML XXV.4.c.–B.732/1957. Szalay Ferenc és társai népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés."]. 1957. február elején letartóztatták. **(Lásd az 1. számú dokumentumot!)**

Ezt követően az év folyamán a rendőrség és az ügyészség több alkalommal kihallgatta az 1956-os szerepvállalásával kapcsolatban. **(Lásd a 2., 3., 4., 5. számú dokumentumot!)**

A kistarcsai és tököli internálása után fővádlottként állították [popup title="bíróság elé" format="Default click" activate="click" close text="NAGYFALUSI: i.m. 5."], a zártkörű tárgyalás 1958. január 27-én kezdődött. Az elsőfokú ítéletet 1958. február 17-én hirdették ki. Ebben a szabadságvesztés mellett jelentős mértékű mellékbüntetés is megjelent, így például a vagyonek Kobzás. Az ügyész súlyosbításért fellebbezett. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága másodfokon 1958. október 27-én hozott ítéletet, mégpedig a vádlott javára. Szalay Ferencet öt év szabadságvesztésre és vagyonek Kobzásra (1000 Ft) ítélték, valamint hat évre eltiltották egyes [popup title="jogok" format="Default click" activate="click" close text="Nevelői foglalkozást nem űzhet."]. [popup title="gyakorlásától" format="Default click" activate="click" close text="CSESZKA ÉVA: Esztergom 1956. Országos tendenciák – helyi sajátosságok a forradalom és szabadságharc alatt. Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Levéltára, Esztergom, 2011, 124."]. A büntetés letöltése során megjárta a főváros és a vidék több büntetés-végrehajtási intézményét, mígnem az 1960. április 4-e alkalmával meghirdetett amnesztia révén szabadult. **(Lásd a 6. számú dokumentumot!)**

Szüleihez költözött Rákosligetre, s ott lakott egészen 1966-ig, ekkor ismét megnősült (első felesége 1958-ban vált el tőle). Győrben talált otthonra, és különböző magas- és mélyépítő, illetve gépgyártó vállalatoknál dolgozott. Több szakmában szakmunkási vagy technikus vizsgát tett le. **(Lásd a 7. és 8. számú dokumentumot!)**

Több súlyos betegséget vészel át. Ezek közül infarktuszának „köszönhette”, hogy pályája – hosszú kitérő után – értelmiségi munkakörben zárulhatott. Lábadozása idején ugyanis megkeresték régi győri osztálytársai és arra biztatták, hogy kapcsolódjon be a város sportéletébe. Fél év múltán már a megyei sporthivatal atlétikai szakfelügyelőjeként dolgozott. 1984 végén innen ment nyugdíjba, de mint részmunkaidős munkavállaló az 1990-es évek elején is dolgozott. 1991-ben kapta meg az 1956-os [popup title="Emlékérmet" format="Default click" activate="click" close text="NAGYFALUSI: i.m. 5."]. **(Lásd a 9. számú dokumentumot!)**

2002-ben Győrben hunyt el.

Dokumentumok

1.

Határozat Szalay Ferenc őrizetbe vételéről

[Hely, dátum nélkül]

Őrizetbe véve 1957. II. 7-én, mert

Nevezett az ellenforradalom ideje alatt, mint testnevelési tanár Esztergomban a lakosság és a diákok között bomlasztó tevékenységet fejtett ki. Tevékenységének idején ugyanis megkeresték régi győri osztálytársai és arra biztatták, hogy kapcsolódjon be a város sportéletébe. Fél év múltán már a megyei sporthivatal atlétikai szakfelügyelőjeként dolgozott. 1984 végén innen ment nyugdíjba, de mint részmunkaidős munkavállaló az 1990-es évek elején is dolgozott. 1991-ben kapta meg az 1956-os [popup title="Emlékérmet" format="Default click" activate="click" close text="NAGYFALUSI: i.m. 5."]. **(Lásd a 9. számú dokumentumot!)**

Közreműködött a dorogi rabmunkahely felnyitásánál is. Összekötő szerepet töltött be az esztergomi nemzeti tanács, valamint a Budapest és Győr közötti munkástanácsokkal.

Nevezett 1956. október 26-án diákjait összeszedve megszervezte a tüntetést, majd a felvonulást.

Szalay Ferenc, mint tanár jelenleg is az iskolás gyermekek között aktívan [popup title="tevékenykedik" format="Default click" activate="click" close text="A határozatban felsorolt cselekmények egyike sem köthető Szalay Ferenchez."].

Jelzet: ÁBTL 2.5.7. Tököl–756 – Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Személyes szabadságot korlátozó intézkedések iratai, Közbiztonsági őrizettel kapcsolatos iratok – Eredeti, gépelte, aláírás nélkül.

2.

Jegyzőkönyv Szalay Ferenc kihallgatásáról

Tatabánya, 1957. október 3.

– részlet –

B. M. Komárom megyei Rendőr-főkapitányság
Politikai Nyomozó Osztálya

„Szigorúan Titkos”
„A” csoport

Jegyzőkönyv
Szalay Ferenc kihallgatásáról

Kihallgatás kezdete: 13 óra
Kihallgatás befejezve: 17 óra

[...]

Kérdés: Miért ment Ön a tüntetőkhöz 1956. október 25-én?

Felelet: 25-én szolgálatot teljesítettem Esztergomban, a Bányatechnikum Diákotthonában. 19–20 óra között tüntetők zajára lettem figyelmes a diákotthon igazgatójával. Elhatároztuk, hogy amennyire lehet, a diákokat a tüntetőktől megkíméljük. A tüntetők akkor kb. a Hősök terénél voltak. A tömeg célja valószínűleg az volt, hogy az orosz tanácsadó épületéhez vonuljanak. A tömeg megállítása céljából én nyolcad magammal a tömeg elé mentem, ahol a tömeget sikerült is megállítani a Hősök terénél. A tüntető tömeg élén lévő személyekkel, amikor találkoztunk, megkérdeztük tőlük, hogy mit akarnak. Ugyancsak ők is megkérdezték

mitőlünk, hogy nekünk mi a célunk. A tömeg élén lévő személyek kérdésünkre elmondták, hogy ki akarnak menni a szovjet tanácsadó épületéhez, amiről mi igyekeztünk őket lebeszélni. Azt mondtuk nekik, hogy mi ennél okosabbat tudunk mondani, minthogy ők kimenjenek a szovjet tanácsadó épületéhez. Ekkor az egyik diák, aki velem jött, a már előre megszövegezett táviratot felolvasta a tömeg előtt, mely általános tetszést aratott. Ezután mi javasoltuk a tömegnek, hogy forduljanak vissza, mert semmi értelme annak, hogy kimenjenek a szovjet tanácsadó épületéhez, mert a követeléseinket józanul is el lehet intézni, úgy, ha távirat formájában felküldjük a kormányhoz. Ezután az a személy, aki a zászlót vitte a tömeg előtt, átment az út másik oldalára, és a tömeg is utána kanyarodott, és visszamentek a város felé. Mi ezután visszatértünk a diákothonba valamennyien. Hogy ezen a napon még mik történtek, arról nem tudok.

Kérdés: Mit tartalmaztak a Csuma János által felolvasott követelési pontok?

Felelet: A Csuma János által felolvasott pontok emlékezetem szerint az alábbiakat tartalmazták:

A kormány tegye magáévá az egyetemi ifjúság követeléseit. Rendeljen el fegyverszünetet és adjon amnesztiát a felkelőknek. Kezden tárgyalásokat a szovjet csapatok kivonásáról. Lehet, hogy még ezen kívül egyebeket is tartalmazott a felolvasott követelés, de többre így visszaemlékezni már nem tudok.

Kérdés: Kik állították össze a fenti követelési pontokat?

Felelet: Név szerint meghatározni nem tudom, hogy kik állították össze a követelési pontokat, mivel a diákothoni tanács a diákothon közös társalgójában állította ezeket össze, ahol a nevelők közül abban az időben nem tartózkodott senki. Mi csak később szereztünk az egészről tudomást, vagyis akkor, amikor már elhozták hozzánk a kész szöveget bemutatni. A nevelő testület sem mellette, sem ellene nem foglalt állást, várakozó álláspontot helyezett kilátásba azzal a kikötéssel, hogy a pártbizottsággal majd megbeszéli, hogy ésszerű-e ez vagy sem. Ezután jött közbe a kivonulás a Hősök terére.

Kérdés: Önök ki akarták ezen követelési pontokat több példányban nyomtatni. Melyik nyomdában akarták kinyomatni?

Felelet: Mi, amikor elmentünk a pártbizottságra, akkor még nem azzal a szándékkal mentünk, hogy kinyomtassuk a követelési pontokat, csak javaslatot tettünk a pártbizottságnak, hogy helyes volna, ha ezeket a követelési pontokat, melyeket bemutattunk, kinyomtatnák, mivel a tömeg ennek a hatására már egy alkalommal elállt a romboló szándékától. A pártbizottság javaslatunkat nem fogadta el. Utána még elbeszélgettünk a pártbizottságon Steiner elvtárral, majd visszamentünk a diákothonba.

Kérdés: Kinyomtatták-e a fenti követelési pontokat a pártbizottság elutasítása után?

Felelet: A pártbizottság elutasító határozata után a követelési pontokat nem nyomtattuk ki, és le is tettünk erről a szándékunkról.

Kérdés: Ki szervezte meg 1956. október 26-án a diákok között a tüntetést?

Felelet: Október 26-án reggel fél 7 óra körül a Szerszámgépgyár dolgozói testületileg vonultak fel, és felvonulás közben a diákothon előtt megálltak, mire a diákok letódultak hozzájuk, és a szerszámgépgyári fiatalok buzdítására csatlakoztak a tömeghez. A diákok a felvonulásban zárt sorban vettek részt, külön részleget alkottak a Szerszámgépgyár mögött. Ekkor történt az, hogy azok a nevelők, akik a diákothonban tartózkodtak ez időben, a diákokkal együtt részt vettek a tüntetésben.

Kérdés: Ön részt vett-e az október 26-i tüntetésben?

Felelet: Igen, részt vettem. Amikor a diákság kivonult a diákothonból, én is velük mentem. A tüntető tömeg a Kossuth Lajos utcán keresztül felvonult a Kanonok sorra, majd onnan a hadosztály épületét megkerülve, a Duna parton ment vissza a Széchenyi térre. Itt a Himnusz és a Szózat eléneklése után a városháza erkélyéről elhangzott a Nemzeti dal és az egyetemi ifjúság követelése. A Nemzeti dal Horváth Csaba szerszámgépgyári dolgozó szavalta el. A követelési pontokat aki ismertette, azt név szerint nem ismerem. Mi ennek lezajlása után igyekeztünk összeszedni a diákokat azzal a céllal, hogy visszavisszük őket a diákothonba. Időközben a térre tehergépkocsik és autóbuszok érkeztek, melyeken már szintén voltak emberek. A diákothonba visszafelé menet nem a Kossuth Lajos utcán mentünk, hanem a Deák Ferenc utcán, mivel annak a sarkán gyülekezett a diákság. A diákothonba kb. 9 óra körül érkeztünk vissza, ezután lezártuk a diákothon azzal a céllal, nehogy a diákok tüntetésben vegyenek részt és valami bajuk történjen.

Kérdés: A tüntetés ideje alatt milyen jelszavakat kiabáltak, és ki volt azoknak a kezdeményezője?

Felelet: Kezdetben egyáltalán nem kiabáltunk semmilyen jelszavakat, Kossuth nóták éneklése közepette vonult a tömeg, majd később a tömegtől vett át különböző jelszavakat a diákság, és ezeket kiabálta. Ilyenek voltak pl. „minden orosz menjen haza”, „aki az utcasarkon áll, Rákossival cimborál”, stb., stb.

Kérdés: Mit csinált ön október 26-án azután, hogy visszatért a diákothonba?

Felelet: Azután, hogy visszatértem a diákothonba, a napi teendőimet láttam el, és bent tartózkodtam másnap 15 óráig.

Kérdés: Másnap 15 órakor hova távozott és mit csinált?

Felelet: Az Esztergomi Városi Tanács VB elnöknője telefonon felrendelt a Tanácsházára 27-én du. 3 órára. Itt közölte velem, hogy a rendkívüli helyzetre való tekintettel összehívott a városból néhány népszerű embert, nehogy megismétlődjék az előtte való [popup title="napi eset" format="Default click" activate="click" close text="Szalay Ferenc a Sötétkapunál eldőrdült, több halálos áldozatot követelő sortűzre utal.]. Ezekből az emberekből alakította meg az ideiglenes „Nemzeti Bizottságot”, melybe én is be lettem választva.

Kérdés: Milyen funkciót kapott az ideiglenes „Nemzeti Bizottságban”?

Felelet: Az ideiglenes „Nemzeti Bizottságban” a funkciók október 28-án lettek elosztva. Ekkor az ideiglenes NB elnökévé választottak meg.

Kérdés: Milyen intézkedéseket adott ki, mint az ideiglenes NB elnöke?

Felelet: Tekintve, hogy az ideiglenes NB csak három napig tevékenykedett, október 27-én délutántól 29-én a déli órákig, különösebb intézkedést nem hozott. Tevékenysége jóformán abban merült ki, hogy megnézte, a város élelmiszer-ellátottsága hogyan van biztosítva.

Kérdés: Sorolja fel, hogy kik voltak az ideiglenes „Nemzeti Tanács” tagjai.

Felelet: Az ideiglenes NB tagjai Horváth Klára VB elnök, Szedmer József városi párttitkár, Kiss Sándor őrnagy. Ezen kívül két katona, akiknek a nevét nem ismerem, Bády István dr., ezen kívül volt egy fő a Szerszámgépgyárból, egy a Sportárnyárból, ezen kívül egy parasztember és paraszttasszony, akiknek a nevét nem tudom. Tagja volt még Fogarasi Károly Szentgyörgymezőről.

Kérdés: Hoztak-e valamilyen határozatot a fenti tagokkal közösen?

Felelet: Semmi néven nevezendő közös határozatot az ideiglenes NB nem hozott.

Kérdés: Miért vált szükségessé a „Nemzeti Bizottság” újjáválasztása?

Felelet: A NB újjáválasztása azért vált szükségessé, mert az Esztergom területén lévő üzemekben kezdtek megalakulni a munkástanácsok, melyek küldöttsége 29-én a déli órákban felkereste a tanács épületében lévő ideiglenes NB-t és bejelentették a létezésüket, valamint azt, hogy részt kívánnak venni az NB munkájában. Ezek a küldöttek meglehetősen nagy létszámmal voltak, és fenn a tanácsnál találkoztak Kiss Sándor őrnaggal, akit felelősségre vontak a városban történt eseményekért. Azzal vádolták, hogy ő lövetett a sötét kapuba az autóbuszban bevonulókat. A parázs hangulatú vitának az vetett véget, hogy Kiss Sándort telefonhoz hívták és utána eltávozott a városháza épületéből. A munkástanácsok küldöttei ezután átvonultak a Szerszámgépipari Technikum dísztermébe, és ott saját magukból választották meg az új „Nemzeti Tanácsot.”

Kérdés: Ön részt vett-e az új „Nemzeti Tanács” választó értekezletén?

Felelet: Ezen az értekezleten nem vettem részt, ez alatt az idő alatt a városházán az ideiglenes NB helyiségének 2. sz. szobájában tartózkodtam. A munkástanácsokból alakult Nemzeti Tanács tagjai dr. Bády István vezetésével a megalakulásuk után feljöttek a 2. sz. szobába, ahol közölték velem, hogy engem is beválasztottak. Dr. Bády még azt is közölte velem, hogy az új tanácsnál elnökévé engem jelöltek és felkért, hogy nyissam meg az alakuló ülést. Én az elnökséget nem fogadtam el, hivatkoztam arra, hogy én az újonnan választott NT tagok közül senkit sem ismerek, és hogy vannak nálam sokkal rátermettebbek. Ezután Bády István lett a tanács elnöke.

Kérdés: Milyen határozatokat hoztak az első alakuló ülésükön, azaz 29-én az új tanácsban?

Felelet: Az új tanács megválasztotta tagjai sorából az elnökséget, melynek tagjai lettek Fogarasi Károly, Horváth Csaba, Bády István dr. és én, valamint a Sportárugyárból még egy fő, akinek a nevét nem tudom. Az NT tagjai letették az esküt ezután és utána egy megbeszélést tartottunk. Több határozatot hozott az NT, melyekre már visszaemlékezni nem tudok.

Kérdés: Hogyan oszlottak meg a funkciók az elnökség tagjai között az új „Nemzeti Tanácsban”?

Felelet: Az új NT-ben az elnök dr. Bády István lett, helyettese én voltam, a titkár Fogarasi Károly lett. Egyéni reszort nem volt az elnökségben.

Kérdés: Kinek a javaslatára bocsájtották el a tanács volt dolgozóit, azaz a dolgozók egy részét?

Felelet: A tanács dolgozói közül elbocsájtva senki nem lett, csupán másfél hónapi fizetéses szabadságra lettek bocsájtva néhányan. Ezeknek a névsorát a városi tanács dolgozóinak „Forradalmi Bizottsága” állította össze magáról az elbocsájtásról, illetve a szabadságolásról, az NT-nek az volt a véleménye, hogy amint nem döntött a kinevezésükről, úgy elbocsájtásukról sem dönthet. Az egész ügyet áthárította az NT a megyei tanácsra és oda javasolta, hogy oda terjesszék fel.

Kérdés: Mi volt a vád az elbocsájtásra javasolt személyek ellen?

Felelet: A javaslatot a városi tanács bizottsága azzal indokolta, hogy a felsorolt személyek szakképzettsége nem elegendő a betöltött állásukhoz. Néhánynál még felvetették azt, hogy népszerűtlenek a városban.

Kérdés: A „Nemzeti Bizottság” tagjai közül ki javasolta, hogy Dobogókőről a BM üdülőből az [popup title=" á.v." format="Default click" activate="click" close text="államvédelmi"] tiszteket őrizetbe kell venni és be kell zárni Esztergomban a Vak Bottyán laktanyába?

Felelet: A fenti kérdésről hallottam olyan irányban, hogy volt róla szó, illetve, hogy megtörtént az á.v. tisztek őrizetbe vétele, de a javaslattevőről nem tudok felvilágosítást adni.

Kérdés: Hogyan, milyen formában szerzett tudomást a fenti eseményről?

Felelet: Az á.v. tisztek lehozatala után a tanácsban beszélgetés formájában került elő a történet, innen szereztem tudomást arról, hogy több államvédelmi tisztelet hoztak le Dobogókőről és helyezték el a Vak Bottyán laktanyában.

Kérdés: Ki tud róla, Esztergomból kik voltak azok a személyek, akik felmentek Dobogókőre az államvédelmi tiszteket őrizetbe venni?

Felelet: Tudtommal az á.v. tisztek őrizetbe vételét a honvédség intézte Felczán alezredes parancsára.

Kérdés: Tudomása szerint hány á.v. tisztelet vettek őrizetbe Dobogókőn?

Felelet: Tudomásom szerint kb. 15–20 á.v. tisztelet vettek őrizetbe Dobogókőn.

Kérdés: Mit tud róla, hány napig voltak fogva tartva az á.v. tisztek?

Felelet: Úgy tudom, hogy őrizetbe vételük november 1. körül történt és 4-én lettek elbocsájtva.

Kérdés: Név szerint ismert-e valakit az őrizetbe vett személyek közül?

Felelet: Az őrizetbe vett á.v. tisztekkel nem találkoztam, és közülük senkit sem ismerek.

Kérdés: Milyen tevékenységet fejtett ki dr. Bády István a „Nemzeti Tanácsban”?

Felelet: Dr. Bády István volt az NT elnöke, ő vezette az NT üléseit és munkáját. Külön határozatot az NT tagjai és elnöksége nem hoztak, hanem a tanács közgyűlése döntött minden egyes kérdésben. Az NT határozatait elrendelő utasításokat végső fokon az elnök írta alá. Továbbá ő írta alá a különböző megbízó leveleket, többek között nekem is a Nagybudapesti Munkástanács ülésére szóló megbízó leveleket. Dr. Bády István volt az, ki a szovjet csapatok parancsnokával tárgyalásokat folytatott.

Kérdés: Milyen tevékenységet fejtett ki Felczán Andor honvéd alezredes a „Nemzeti Tanácson” belül?

Felelet: Tekintve, hogy a város katonai egységeinek ő volt a parancsnoka, a nemzetőrség fokozatos csökkentésével arányban a város közbiztonságát az ő parancsnoksága alá tartozó katonatiszti járőrök vették át. Felczán a több alkalommal a város rendelkezésére bocsájtott tehergépkocsikat élelmiszerszállítás lebonyolítására használta. Részt vett az NT ülésein és a határozatokhoz hozzászólt. A nemzetőrség fegyverzetét Felczán alezredes utasítására adták ki. Tudomásom szerint Felczán alezredes utasítására ment fel a honvédség a Dobogókőre az á.v. tisztekért és vitték be őket Esztergomba a Vak Bottyán laktanyába.

Kérdés: Milyen szerepe volt a „Nemzeti Tanácsban” Horváth Csabának?

Felelet: Horváth Csabának a „Nemzeti Tanácsban” nem sok szerepe volt, egyrészt azért, hogy ő volt a legfiatalabb tag, legtöbbször hallgatott, másrészt pedig a saját üzemében is tagja volt a munkástanácsnak, és ezért kevés alkalommal vett részt az NT ülésén. Hogy milyen kijelentései voltak nevezetnek a hozzászólásai alkalmával, azokra nem emlékszem.

Kérdés: Milyen szerepe volt Szabó János ezredesnek a „Nemzeti Tanács” munkájában?

Felelet: Szabó János nem volt az NT tagja. November 4-én délelőtt jött a Nemzeti Tanácsba azzal, hogy Dorogot és környékét a szovjet csapatok ellen meg kell védeni, erre a célra Felczán alezredestől ágyúkat kért. Felczán alezredes ezt a kérést megtagadta. Tekintve, hogy egyikük sem látott tisztán az akkori helyzetben, megpróbálták felhívni telefonon a Honvédelmi Minisztériumot. A telefonba oroszul válaszoltak, így a beszélgetést Felczán helyett Szabó ezredes folytatta. Rövid kiabálás után Szabó a telefont lecsapta és közölte velünk, hogy már a HM-et is megszállták az oroszok. Szabó ezredesnek az volt a követelése, hogy amint ő Dorogon meg fogja szervezni a lakosságot a szovjetek elleni védelemre, úgy Felczán szervezze meg Esztergom védelmét. Ebben a kérdésben a Nemzeti Tanácsnak az álláspontja az volt, hogy a mi feladatunk nem a szovjet csapatok elleni harc, hanem a város lakosságának megvédése. A fegyveres ellenállás tervét ezzel elvetettük. Szabó azonban továbbra is kitartott álláspontja mellett, és hazaárulóknak nevezte a „Nemzeti Tanács” tagjait, mivel elvetették a fegyveres ellenállás tervét. Szabó további működéséről annyit tudok, hogy Felczán határozott tilalma ellenére kettő vagy négy löveget önhatalmúlag az Esztergom–tábori laktanyából elszállított Dorogra, és a város határában felállította. Felczán alezredessel közölte az Esztergom–tábori ügyeletes tiszt, hogy már az ágyúkat elvitték, ütőszegeket nem adtak velük. Ugyancsak 4-én az esti órákban történt, hogy egy 6–8 főből álló géppisztolyos társaság feljött a Nemzeti Tanácsba, ahol kb. 6–8-an tartózkodtunk, és az ágyúkhöz való ütőszegeket követelték. Ennek a kiadását megtagadtuk.

Kérdés: Kik voltak jelen a „Nemzeti Tanács” tagjaiból, vagy kívülálló személyek közül az alkalommal, amikor Szabó ezredes a fentiekéről beszélt?

Felelet: Vasárnap délelőtt, azaz 4-én az NT-ben a következő személyek voltak jelen, amikor Szabó ezredes megjelent és a fentieket követelte: dr. Bády István, Fogarasi Károly, Horváth Csaba, Varga István, Tiszavölgyi Zoltán, Gábor Károly és ezen kívül még kb. 20 fő.

Kihallgatását megszakítom.

A felvett jegyzőkönyv a vallomáson kívül tartalmazza, amit elolvasás után aláírással hitelesítek.

Turi Károly rny. hdgy
vizsgáló

Szalay Ferenc
terhelt

3.
Jegyzőkönyv Szalay Ferenc kihallgatásáról
Esztergom, 1957. augusztus 27.
– részlet –

B. M. Komárom megyei Rendőr-főkapitányság
Politikai Nyomozó Alosztálya, Dorog

Szigorúan Titkos!

[...]

Kérdés: Önt gyanúsítottként fogom kihallgatni a Komárom megyei Dunamenti Központi Munkástanács ügyében, figyelmeztetem az őszinte igazmondásra. Megértette a figyelmeztetést?

Felelet: Igen megértettem!

Kérdés: Tegyen vallomást arról, hogy mikor, hol, kitől kapott megbízást, hogy Komárom megyében egy megyei ellenforradalmi szervezetet hozzon létre?

Felelet: Miután az É.M. 4. számú Épületelemgyár lábatlani üzeme s ezzel egyidejűleg a többi nyergesi, illetve lábatlani üzemek is egy közös felhívást bocsátottak ki 1956. november 29-én, melyben többek között az ötös számú pontban az szerepel, hogy a Dunamenti Központi Munkástanácsot hozzuk létre. Erre fel, mivel az esztergomi „Nemzeti Tanács” is kapott egy példányt ebből a felhívásból, így a „Nemzeti Bizottság” szűk körű résztvevői ezt a felhívást megtárgyalták. A felhívás megtárgyalásán részt vettek: én, Bády István, Fogarasi Károly, Kiss László és még többen, kiknek a nevére, illetve ott léteire nem emlékszem. Kb. nyolcan lehettünk ott. Emlékezetem szerint Kiss László, volt „Nemzeti Bizottsági” tag hozta és ismertette a felhívás szövegét velünk. Ismertetés után az az egyöntetű vélemény alakult ki a jelenlévők részéről, hogy a felhívás pontjaival egyet kell értenünk, és így a jelenlévők ezzel egyet is értettek. Ezt az egyetértésünket a fenti vállalatnak a címére meg is küldtük írásban. Úgy emlékszem, azt a szöveget Bády István szövegezte meg, viszont én írtam alá s küldtem el.

Emlékezetem szerint a szöveg azt tartalmazta, hogy egyetértünk a felhívással, és csatlakozunk hozzá. Erről a felhívásról több alkalommal beszélgettünk még a Nemzeti Tanács és a Munkás Tanácsok képviselőivel. Tárgyaltunk arról is, hogy mikor volna a legcélszerűbb összehívni a Dunamenti vállalatok Munkástanácsainak a képviselőit. A keddi napra lett [kész] a megállapodás. Nem emlékszem arra, hogy másnak a megbízásából, vagy a saját magam kezdeményezésére, tény az, hogy én és Kiss László, a „Nemzeti Tanács” volt tagjai elővettünk egy telefonkönyvet, és abból a vállalatok telefonszámait megállapítottuk, s körbe telefonáltuk a Dunamenti Vállalatok Munkástanácsait, és értesítettük őket arról, hogy jöjjenek össze Esztergomban 1956. december 4-én a Komárom megyei Dunamenti Központi Munkástanács megalakítása céljából. Meg kívánom jegyezni, hogy az alakuló ülés mégsem Esztergomban, hanem Dorogon lett megtartva a dorogiak kérésére, a Dorogi Szénbányászati Tröszt Tanácstermében.

Mielőtt az alakuló gyűlést megtartottuk volna, az előző napokban Tatabányáról körtelefon érkezett azzal, hogy 1956. december 3-án hétfőn, Tatabányán a Tatabányai Szénbányászati Tröszt Intéző Bizottságánál jelenjünk meg a „Komárom megyei Munkástanács” megalakítása céljából. Azt, hogy a felhívást ki adta ki, nem tudom, azt sem tudom, hogy ki értesített engem, mivel nem én kaptam a felhívást közvetlen.

A fenti felhívásnak eleget téve, Esztergomból én és Varga D. István, Dorogról Hajdu Sándor s még nem tudom, hogy ki – emlékezetem szerint Kalocsai Mihály volt – mentünk el Tatabányára a fenti célból. Tatabányára érkezve kerestük a Szénbányászati Tröszt Munkástanácsának elnökét, akit Esztó Zoltán személyében mutattak be. Be is mentünk hozzá, s vele s Solymos Mihály mérnökkel beszélve megkérdeztük, hogy mikor lesz ez az ülés. Ők erre azt válaszolták, hogy erről nem tudnak semmit. Erre mérgesen eltávolítottuk, mivel eredménytelen volt munkánk.

1956. december 4-én reggel 10 óra tájban volt a Komárom megyei Dunamenti Központi Munkástanács alakuló gyűlése. Hajdu Sándor, a dorogi „Nemzeti Tanács” elnöke elnökölt, megnyitotta a gyűlést. Megnyitó szavaiban méltatta az összejövetelünk célját s jelentőségét, mondván, reméli, hogy sikerrel fog járni munkánk, s kérte a résztvevőket, hogy aktivitásukkal támogassák az alakuló értekezlet munkáját. Utána én emelkedtem szólásra. Én voltam az értekezlet előadója. Előadásom megegyezik az 1956. december 4-én kiadott 1-es számú tájékoztató szövegével, azzal a különbséggel, hogy a bevezetésben ismertettem az É.M. 4. sz. Épületelemgyár s a többi vállalatok közös felhívásának szövegét, mely a dorogi politikai nyomozó alosztály előtt ismeretes, mivel a felhívás eredetijét nekem bemutatták.

Ezen az összejövetelen megválasztottuk a Komárom megyei Dunamenti Központi Munkástanácsot öt taggal, akik közül két dorogi, két lábatlani, illetve Dunamenti, egy fő pedig Esztergomból volt benne. Ez az öt fő a fenti „szerv” elnökségét képezte. A Dunamenti Központi Munkástanácsnak tagjai voltak a Dunamenti Üzemek Munkástanácsának képviselői. Erről nem tudom, hogy névsor lett-e összeállítva, lehetséges, hogy a jegyzőkönyvvezető, akit Tolnai Gábor hívott be a Trösztből, az lehetséges, hogy feljegyezte.

Az elnökségben Nemesi Béla a MÁV-tól, Schoppel János a Szénbányászati Trösztől. A Dunamenti Üzemektől, Barna Albert a lábatlani Cementgyárból, Tasnádi László az Eternit Művektől, én pedig az esztergomi üzemektől voltam.

Miután az elnökséget megválasztottuk, az elnökség tagjai félrevonultak Schoppel kivételével, mivel az nem volt jelen, s elhatározták a tennivalókat. Tennivalókban megjelölték a legközelebbi ülésünk időpontját és helyét, valamint azt, hogy híradót szerkesztenek arra, hogy a Dunamenti üzemek munkásságát is tájékoztassák munkájáról, amit a Dunamenti Központi Munkástanács végez.

Az első híradót Takács Istvánnal – a már nyugatra disszidált mérnökkel – közösen szerkesztettük meg, és én sokszorosítottam az esztergomi Sportárugyár stencilgépjén. Ezek a tájékoztatók szét is lettek hordva különböző üzemekben. Ez a tájékoztató azonos azzal, amit énnekem kihallgatásom alkalmával bemutatnak.

A második ülést 1956. december 6-án déltájban tartottuk. Ez egy rövid megbeszélés volt. Jelen voltak Nemesi Béla Dorogról, úgy emlékszem Tasnádi László Dunamentéről egy társával, akit én nem ismerek. Ezen kívül még jelen voltam én is. Az ülést az Esztergomi Városi Tanács 2-es számú irodahelyiségében tartottuk meg, az akkori „Nemzeti Tanács” irodájában. Ezen a megbeszélésen mindenki előadta mondanivalóját, melynek során hat pontból álló határozat született. Ezeket a határozatokat a már fent említett személyek hozták. A határozat hat pontját egy 1956. december 7-én kiadott „Híradóban” Takács István mérnök lesokszorosította, ismét a Sportárugyárban, s a szétosztásáról is ő gondoskodott Nemesi Bélán keresztül. Az 1956. december 7-én kiadott híradót részben én, nagyjából Takács mérnök szövegezte meg. Én a határozati részeket adtam a tájékoztatóhoz Takácsnak, aki a híradót összeállította.

Kérdés: Tegyen vallomást arról, hogy az 1956. december 7-én kiadott tájékoztatóban megjelent hat pontból álló határozatokat ki s miért javasolta?

Felelet: Mivel a hírközlés eléggé szervezetlen volt, így Nemesi Béla kijelentette, hogy ő veszi kezébe a hírközlés ügyét. Ebbe mi beleegyeztünk.

A lábatlani küldött, Tasnádi László azt javasolta, hogy a Kormány felé követelést állítsunk úgy politikai, mint gazdasági téren. Politikai vonatkozásban azt javasolta, hogy Nagy Imrével kapcsolatban a kormány adjon ki tájékoztatót, hogy mi van vele. Több párt legyen, folyjanak tárgyalások a Kormány és a Szovjetunió között, hogy a szovjet csapatok minél előbb hagyják el Magyarországot. Gazdasági követelésként azt kérte Tasnádi, hogy ne irányítsák fölülről az üzemeket, hanem minden üzemet úgy dolgozzák, ahogy jobbnak látja, a Munkástanácsok irányítása alatt. Töröljék el a teljesítménybérézést, s helyette órabér legyen, követelte Tasnádi. Ezzel a követeléssel mi egyetértettünk, s úgy állapodtunk meg, hogy ezt rendszerezve a kormány elé terjesztjük. Erre nem került sor.

Nem tudom, hogy kitől, de tudomást szereztünk arról, hogy 1956. december 7-én 2 órakor tüntetésszerűen az esztergomi asszonyok fel fognak vonulni Esztergomban azzal az ürüggyel, hogy virágot visznek az esztergomi Hősök szobrához, hogy hasonló ellenforradalmi megmozdulást tegyenek, mint Budapest utcáin 1956. december 6-án a budapesti asszonyok. Ezzel mi határozatilag egyetértettünk.

Nemesi Béla közölte az 1956. december 7-i ülésen, hogy a MÁV Központi Munkástanácsból két személyt letartóztattak. Azt is közölte, hogy a MÁV sztrájkolni fog a kiszabadításukért. Határozatilag mi is szolidaritást vállaltunk a „MÁV-istákkal”.

Nemesi Béla közölte azt is velünk, hogy „tatabányaiak” azt követelik, hogy a megszervezett pártorséget cseréljék le, s szervezzenek helyettük „munkásorséget”. Amennyiben a követelést nem teljesítik, a tatabányaiak sztrájkolni fognak. Mi határozatilag egyetértettünk a tatabányaiak követeléseiével, s azt határoztuk el, hogy ha 1956. december 7-ig a tatabányaiak követelése nem lesz teljesítve, a „Dunamenti üzemek is szolidaritást vállalnak”, s sztrájkba lépnek.

Kérdés: Tegyen vallomást arról, hogy milyen célból hozták létre a „Komárom megyei Dunamenti Központi Munkástanácsot”, s az Elnökségen belül kinek milyen részortja volt?

Felelet: A Dunamenti Központi Munkástanácsot abból a célból hoztuk létre, hogy a Dunamenti üzemek egységesen álljanak a Nagybudapesti Munkástanács mögé, a kormánnyal szemben álló követelések megvalósítása tekintetében. Ugyanis pontosan amellet, hogy a „lábatlani üzemek” felhívására megszerveztük a Dunamenti Központi Munkástanácsot – az egyik fő hajtóerő a Tanács megszervezésében a Nagybudapesti Munkástanács állásfoglalása is volt, miszerint ők is azt mondták, hogy meg kell szervezni a „megyei munkástanácsot”.

A „Dunamenti Munkástanács” elnökségében két részort volt felosztva. A tájékoztató szerkesztése az énréam tartozott, a tájékoztató szétoztása, továbbítása pedig Nemesi Bélára tartozott. Ugyanis a munkánkról az üzemek felé tájékoztatót adtunk ki.

Kérdés: Van-e még egyéb más elmondanivalója az ügygel kapcsolatban?

Felelet: Csupán csak azt kívánom elmondani, hogy a már fent említett két esetben ült össze a Dunamenti Központi Munkástanács, több esetben nem ült össze. A vallomáomat az igazságnak megfelelően tettem meg minden lelki és testi kényszer alkalmazása nélkül, melyet elolvasás után aláírással is megerősíték.

Felvette:
Parádi Ferenc r. fhdgy.

Gyanúsított:
Szalay Ferenc

Jelzet: MNL KeML XXV.4.c.–B.732/1957. – Eredeti, gépelt, aláírással.

4.
Jegyzőkönyv Szalay Ferenc kihallgatásáról
Tatabánya, 1957. november 3.
– részlet –

B. M. Komárom megyei Rendőr-főkapitányság
Politikai Osztály. Vizsgálati Alosztály

Szigorúan titkos!

[...]

Kérdés: Miben érzi magát bűnösnek?

Felelet: Bűnösnek érzem magam abban, hogy november 4-e után részt vettem az esztergomi nemzeti tanács munkájában, valamint, hogy decemberben részt vettem a Dunamenti Munkástanács működésében.

Kérdés: Fenntartja-e eddig tett vallomásait, kíván-e azokon helyesbíteni, módosítani?

Felelet: Az eddig tett vallomásaimat fenntartom teljes egészében, mert azok helyesen vannak felvéve.

Kérdés: Mióta van előzetes letartóztatásban?

Felelet: 1957. augusztus 3. óta vagyok előzetes letartóztatásban.

Kérdés: Vizsgálati fogsága alatt panasz, sérelem, bántódás érte-e?

Felelet: Előzetes letartóztatásom óta panasz, sérelem, bántódás nem ért. Előzetes letartóztatásom előtt viszont tettelesen bántalmaztak, és ezek a személyek ki is hallgattak előzetes letartóztatásom alatt, de akkor nem bántottak.

Kérdés: Mit kíván védelmére elmondani?

Felelet: Az Esztergomi Nemzeti Tanácsba a VB elnöknő hívott meg. A nemzeti tanácsot törvényes szervnek tudtam, és mint törvényes szerv munkájában vettem részt, illetve gondoltam, hogy veszek részt. Ugyancsak törvényes szervnek tudtam a Nagybudapesti Munkástanácsot, amellyel a Kormány tárgyal. Amikor a Kormány a Nagybudapesti és más területi munkástanácsokat december 9-én megszüntette, az én működésem is megszűnt.

Kérdés: Kíván-e még az ügygel kapcsolatban más egyebet előadni?

Felelet: Az ügyre vonatkozóan mást elmondani nem tudok, és nem kívánok.

Kihallgatását megszakítom!

A felvett jegyzőkönyv vallomáomat helyesen tartalmazza, melyet elolvasás után aláírással igazolok.

Kihallgatást vezette:
Kovács József rny. fhdgy.
vizsgáló

Szalay Ferenc
kihallgatott

Jelzet: MNL KeML XXV.4.c.– B.732/1957. – Eredeti, gépelt, aláírással.

5.
Jegyzőkönyv Szalay Ferenc ügyészi kihallgatásáról
Esztergom, 1957. december 17.

Komárom megyei Ügyészség, Esztergom.
1957. BÜL. 344. szám

Felvéve a megyei ügyészségen 1957. december 17-én.

Jelen vannak alulírottak:

Szalay Ferenc gyanúsított az ügyészi kérdésre az alábbiakat adja elő.

A rendőrségen felvett jegyzőkönyvem az általam elmondottakat tartalmazza, s azon csak annyiban kívánok módosítani, hogy a 46. oldalszám alatt felvett azon vallomásom oly módon helyes, hogy én fent voltam a Nagybudapesti Munkástanács ülésén december 8-án, de arról másnap nem számoltam be, hogy 48 óras sztrájk lesz.

Más módosítani valóm a jegyzőkönyvemben nincs.

A rendőrségi kihallgatásom során nem bántalmaztak. Februárban, mikor közbiztonsági őrizetbe vittek, akkor bántalmaztak, de ez a vallomásom megtételében nem befolyásolt.

A Dunamenti Munkás Tanács csak az alakuló ülésen jött össze december 4-én. Én több ízben nem vettem részt értekezletükön, bár utólag tudomásomra jutott, hogy december 10-én, egy hétfői napon a dorogiai összejöttek, de hogy azon kik voltak jelen, nem tudom. Ott a 48 óras sztrájkról volt szó. Bővebbet erről nem tudok. Én tehát annak csak az alakuló ülésén voltam. A 9-én megjelent kormányfelhívás alapján automatikusan megszűnt decemberben a Dunamenti Központi Munkástanács.

Többet az ügyre vonatkozóan előadni nem tudok és nem is kívánok. A jegyzőkönyv helyesen van felvéve, és azt elolvasás után h. h. aláírom.

Kmf.

ügyész

gyanúsított

Jelzet: MNL KeML XXV.4.c.–B.732/1957.– Eredeti, gépelt, aláírással.

6.
Szalay Ferenc operatív kartonja
[Hely, dátum nélkül]

Terhelő adatok felsorolása: ellenforradalom alatt tagja volt az Esztergomi Városi Tanácsnak, kapcsolatban állt a Budapesti Központi Munkástanáccsal, részt vett illegális ülésein. Népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékenység részvétel büntetéseért a Legfelsőbb Bíróság 1958. X. 27-én a Bf. VI. 3435/1958-38. sz. ítéletében 5 év börtönre, 6 év politikai jogvesztésre és 1000 Ft vagyonekobzásra ítélte. Az 1960. évi 10. tvr. alapján szabadult 1960. április 2-án.

1956. november 4-e után is az ellenforradalmi célkitűzések irányába tevékenykedett, terjesztette az ellenséges propagandaanyagot.

Jelzet: ÁBTL 2.2.1. V-147849 – Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Szervezeti anyaghoz nem kapcsolódó állambiztonsági iratok, Operatív és hálózati nyilvántartások, Operatív nyilvántartások, Szalay Ferenc operatív kartonja – Eredeti, gépelt, aláírás nélkül.

7.
Jelentés Szalay Ferencsel kapcsolatban
Esztergom, 1960. május 3.

F. hó 2-án az utcán találkoztam Töröcsik Lászlóval.

Az amnesztiával szabadon bocsájtottak közül nem találkoztam senkivel. Úgy informáltak, hogy Szalay Ferenc csak látogatóban járt itt szabadulása után, tekintve, hogy feleségétől elvált és szüleinél lakik Rákosligetén.

Esztergom, 1960. május 3.

Rózsa

Jelzet: ÁBTL 3.1.2. M-29263 – Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Hálózati, operatív és vizsgálati iratok, A központi operatív nyilvántartást végző szervezeti egységek által kezelt dossziék, Munka dossziék, Rózsa fedőnevű ügynök jelentése – Eredeti, kézzel írt, aláírás nélkül.

8.
Jelentés vezető beosztásban lévő kompromittált személyekről
Győr, 1968. március 8.
– részlet –

Győr-Sopron Megyei Rendőr-főkapitányság
III/III. Alosztály

Szigorúan titkos
Tárgy: vezető beosztásban lévő kompromittált személyekről

Feltérképezés
Győr, 1968. március 8-án

[...]

Jelentem, hogy megvizsgáltuk a volt ellenforradalmárokat és politikai elítéltek vonalán nyilvántartásban szereplő személyeket elhelyezkedésük szempontjából, és megállapítottuk, hogy közülük az alábbiak vannak vezető beosztásban.

207. o.

Szalay Ferenc: győri lakos, az Építőipari Vállalatnál művezető. Ellenforradalmi tevékenységéért 5 év börtönre volt elítélve. Leváltását javasoljuk.

Jelzet: ÁBTL 3.1.5. O-18810/3 – Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Hálózati, operatív és vizsgálati iratok, A központi operatív nyilvántartást végző szervezeti egységek által kezelt dossziék, Operatív dossziék – Eredeti, gépelt, aláírás nélkül.

9.

A Szalay Ferenc elleni ítélet semmissé tétele

Tatabánya, 1989. december 13.

– részlet –

Komárom megyei Bíróság
NT. 28/1989/2. szám

A Komárom megyei Bíróság SZALAY FERENC elítélt kérelmére az 1989. évi XXXVI. Törvény 6. §-ának /1/ bekezdése alapján a következőket igazolja:

[...]

Az Esztergomi Megyei Bíróság az 1958. év február hó 17. napján kelt B.732/1957/27. számú, illetőleg a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága, mint másodfokú bíróság az 1958. év október hó 27. napján kelt és jogerőre emelkedett Bf.VI.3435/1958/88. számú ítéletével a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel büntette miatt 5/öt/ évi börtönre, egyes jogok gyakorlásától 6/hat/ évi eltiltásra és 1000 Ft /egyezer/ részvagyonelkobzásra ítélte. Ezt az elítélést az 1989. évi XXXVI. törvény 1. §-ában írt rendelkezés folytán semmisnek kell tekinteni. A börtönbüntetésből kitöltött fogvatartás ideje 1957. év február hó 7. napjától 1960. április 2-ig tartott.

Tatabánya, 1989. évi december hó 13.

Dr. Németh Klára
Bíró

Jelzet: MNL KeML XXV.4.c.–B.732/1957. – Eredeti, gépelt, aláírással.

Címkék:

[1956](#) ^[3]

[Esztergom](#) ^[4]

[számokérés](#) ^[5]

[népbíróság](#) ^[6]

[egyház](#) ^[7]

[ferences rend](#) ^[8]

[iskola](#) ^[9]

Kiadás: 16. évfolyam (2016) 5. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/pedagoguskent-a-forradalomban-szalay-ferenc-elete-es-sorsa>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/pedagoguskent-a-forradalomban-szalay-ferenc-elete-es-sorsa>

[2] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/archivnet/1956/sotetkapu_es_emlektabla.jpg

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1956>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/esztergom>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szamonkeres>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nepbirosag>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/egyhaz>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ferences-rend>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/iskola>